

Jonas Rugienius
1223C Washburn S.
Detroit 4, Mich.

DIRVA

Nr. 103

Rugsėjis-Sept. 11, 1963

Cleveland, Ohio

CHRUŠČIOVO DEŠIMTMETIS

NIKITA GALEJO ĮSIGALĒTI, NES STALINAS ŠALIA SAVĘS NEPAKENTĖ NĒ VIENOS RYŠKIOS ASMENYBĖS. — JAM ĮSIGALĒTI TARP KITKO PADĖJO IR TARP KAI KURIŲ PRETENDENTŪ I STALINO SOSTĄ I SIVYRAVUSI VAKARŲ INTERVENCIJOS BAIMĖ BEI NORAS RASTI KOKĮ MODUS VIVENDI SU VAKARAIS. — TIE TAČIAU LIKO PASYVAUS ŽIŪROVO ROLĖJE, KAS CHRUŠČIOVUI PADĒJO PASIEKTI TĄ 'MODUS VIVENDI' DAUG GERESNĖMIS SĄLYGOMIS, NEGU SVAJOJO BERIJA.

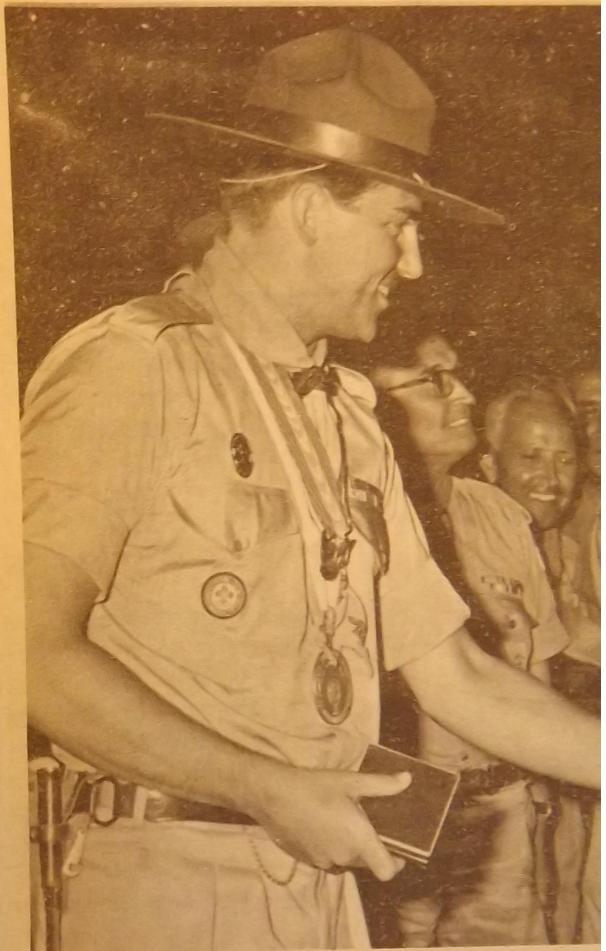
Vytautas Meškauskas

Šiandien sukanka lygiai dešimtmetę nuo tos dienos, kada oficialiai buvo paskelbta, kad Niki-

lyje, nepaisant joje prasiveržiančių daugybės 'falšyvų' tonų, leido Chruščiovui ramiai susidoroti su

mes nematome jokių aiškių ir ryškių išėdinių, tačiau jiems, paliginti, bus kur kas lengviau kovoti dėl išėdinystės, nes jiems negrés nei mažiausias pavojujus iš užsienio. Visame pasaulyje jau įsigalėjo pažiūra, kad komunizmas turi pasikeisti į 'gerąjį' pusę ar net visai išnykti evo liucijos keliu. Bet kiek laiko tai trukus?

Kai Chruščiovo žentas Adžubėjus privataus vizito metu užklau sė popiežiaus Jono XXIII, ar Vatikanas pageidautų diplomatinių santykijų su Sovietų Sąjunga, popiežius jam atsakės, kad Adžubėjus, kaip žurnalistas, turėtų žinoti šį tą apie Šventąją Raštą ir pasaulio sukūrimo istoriją. Die-

Graikijos princas Konstantinas Emanuelis įtei Čepulevičiui pirmosios vietos medalį už laim Jambore -- 14,000 skautų iš 94 valstybių kovojo viai ten buvo atstovaujami labai negausiai, iš Br. Čepulevičiaus, medaliais buvo specialiose varžybų bėgikas) ir S. Gujénas.

BRAZILIJOS KRIZĖMS

Apie Antaną

Seku, kiek išmanau, pasaulinę politiką, jos svyravimus, Lietuvos reikalus. Pamažu darausi prokiniečiu. Ir grįžtu prie asmenybės kulto.

Šią kartą tačiau norėčiau kalbėti ne apie perdaug gerai žinomą, bet apie nepakankamai, mano manymu, žinomas, nepakankamai įvertintas asmenybes. Ir visų pirma, apie žemaičių asmenybę, kuriai, kaip visiems žinoma, mes suvalkiečiai, ne tik jokio ypatingo kulto neskiriame, bet greičiau net jos išviso pripažinti nenorime. Reikalas, kaip matote, eina apie dabar madingą asmenybių rehabilitavimą.

Žemaičių asmenybės buvimui įrodyti imkime, pavyzdžiui, kad ir Antano Liutkaus pavyzdį.

***

Nemaža tautiečių prisimena, tur būt, dar prof. dr. kun. Izi-

doriaus Tamošaičio asmenybę. Vieną kartą, turėdamas skaityti per Lietuvos radiją paskaitą apie visuomeninę moralę, jis, per anksti atvykės, užsuko lukterti į netoli ese esantį restoraną. Kurį laiką tenai užtrukės ir įsigyvenės į visų pasaulio reikalų tuštybę, griežtai atsisakė domėtis betkokiomis moralės problemomis ir tik paties restorano direktoriaus lydimas sutiko pagaliau sugrįžti į radiofoną. Savo paskaitą pradėjo jis maždaug ši-taip:

-- Visi žino, kad pasaulis yra sudėtas iš teigiamų ir neigiamų tipų. Neigiamų tipų yra daug. Ryškiausias neigamo tipo pavyzdys yra šalia manęs sėdžis Metropolio direktorius p. Daukša: jis ne tik kad pats geria, bet ir kitus gerti verčia...

Skaitytojui, atrodo, jau aišku, kad, nors ir nestatydamas jo kandidatūros į vakuojančią prezidento vietą, aš visgi noriu griežtai priskirti Antaną Liutkų į teigiamų tipų kategoriją. Žemaitija, tiesa, néra didelė seniūnija, bet savo gyvenime man teko sustiki keletą žmonių, kurie pajégė suderinti tuos du, iš paviršiaus prieštaraujančius bruožus: būti kartu ir žemaičiais ir teigiamais tipais. Tokį Galdiką, sa-kysim, kuris, nors ir mokédamas keiktis geriau negu dešimt kapų, savo žiauriems instinktams įrodyti nesugebėtų nei pūko išrauti iš žvirblio pauodegės. Tokį Zapkę, pavyzdžiui, kuris, nors ir pastoviai skelbės savo pacifizmą per visą bendro Karo Mokykloje buvimo laiką, vistik sugebėjo kažkaip numirti herojų lauke. Nežiūrint tokų žymiu-pavyzdžiu, Antanas Liutkus atrodo

man vis délto kaip charakterin-giausias teigiamo žemaičio tipas.

Jau visas ménuo kaip rengiuos apie tai parašyti, visam plačiam pasauliui šią savo tiesą išdéstyt-
ti. Jei būčiau poetas, sakyčiau,
kad įkvépimo trūksta. Būdamas
šiaip jau žmogus, manau, kad tik-
ro tono nepagaunu. Kiekvienas
daiktas, gyvylys ar žmogus turi
savitą būdą egzistuoti, stebétojo
santykis su jais, jų pasisavinimas
prikluso nuo autentiško tono pa-
gavimo. Bendraujant su šunimi,
pavyzdžiui, dažnai reikia moké-
ti kalbęti, o su žmogumi -- mo-
kėti tylęti. -- Taip ir su Anta-
nu Liutkum: vieną kartą galvo-
ju apie jį lyriškai, kitą -- epiš-
kai, ir vis kažkas netvarkoje,
vis atrodo, kad meluoju, o ne tei-
sybę sakau.

***

Jau mėnuo praéjo, o mano šis laiškas vis dar nei centimetru nepajuda iš vienos. Priežastys šio keisto reiškinio įvairios ir skaitlingos. Banaliausia iš jų: bepigū rašyti apie neigiamus tipus, vi suotinė pasaulio literatūra iš neigiamų tipų aprašinėjimo ir susideda, bet būk mandras ir parašyk ką nors apie teigiamus tipus, išvengdamas limonado ir bonbonkių skonio skaitytojo burnoj -- ir būsi genijus. -- Dar kita priežastis: Antanas Liutkus Paryžiuje -- eilinis diplomatas, kokių ten tūkstančiai yra, ir dingsta jis tame anoniminame skruzdėlyne: reikia, sakau sau, pagauti šią žuvej Riviero, jo paties karalystėj, Viduržemio saulėje ir figų paunksmėje.

Mes, suvalkiečiai, mégavome kadaise sakyti, kad lenkai mums nebaisūs: jei jie užsimanys ir Kauną pagrobtii, tai dar liks Liudvinavas, kur galima bus sostinę perkelti. Taip ir su Prancūzija. Po Paryžiaus, yra dar kitas žymus miestas -- Villefranche sur Mer, lietuviškai išvertus: Laiwas Miestas Prie Jūros. O tame mieste -- lietuviškos kultūros židinys: Villa America. Šimtai, tūkstančiai lietuvių pažįsta šią antrąją lietuvišką Meką, kiti apie ją tiktais girdėję, dar treti, pav. tokis žurnalistas Umbražiūnas, pasitenkina apsistodami Villefranche priemiestyje -- Nicoje ir iš karaliaus Ibn-Seudo nuolatinio viešbučio bando Villos Americos lietuvius telefonu iššaukti pas save spaudos konferencijai. Veltui, žinoma. Net ir Mahometas nuéjo aplankytai kalną, kai tasai atsisakė pajudéti Mahometo link. Mums, villa-amerikie-

čiams, tai, žinoma, vieni juokai. Tokios smulkmenos mūsų ramybės nesutrukdydys. Mes žinome, kad mus supa nekultūros vandenynas, kad visada atsiras žmonių, kuriems bus mieliau paguléti vienoj iš 250 Ibn-Seudo sugulovių išbandytoj lovoj, negu aplankytį autentišką lietuviškumo židinį, kurie, atvažiavę į Pariziy, skubės lipti į Eiffelio bokštą, o ne paragauti svogūnų sriubos. Kultūra yra privilegija.

***

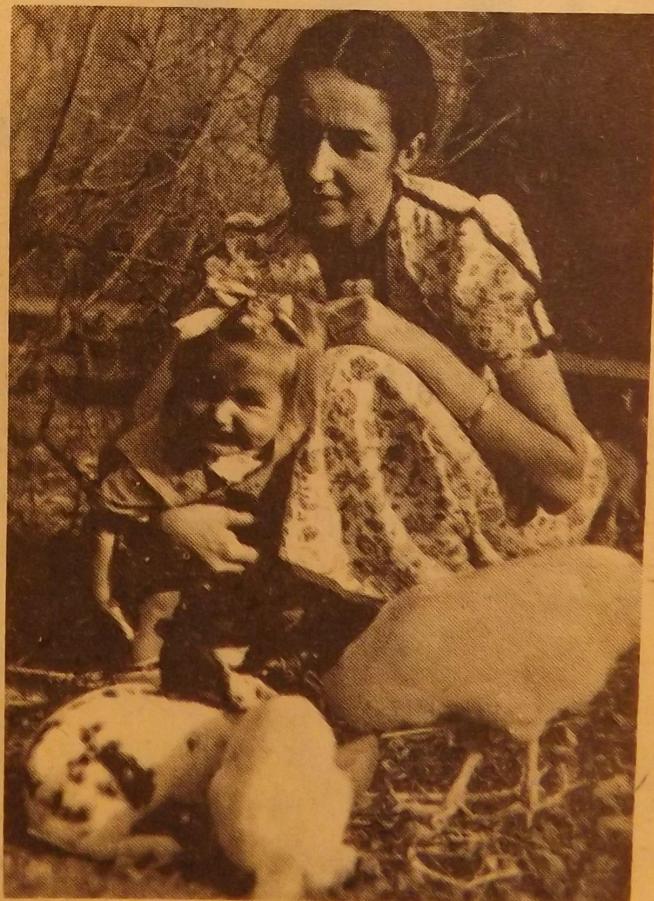
Bet grįžkim prie Antano Liutkaus, kuris šiuo metu, kai aš rashau apie jį, dažo savo rūmų sieinas, o ne transfigūruoja Viduržemio gamtos grožį. Šituo jis dažnai ir apgauna žmones: atvažiuoja tautietis iš tolimos Amerikos dailininko Liutkaus darbų apžiūrėti, ir nusivilia, suradęs mūrininką, staliorių ar gaspadorių. Bet šios rūšies apgaulystė néra vien Liutkaus specialybė: Lazurkinėje Pakrantėje nevienas ja verčiasi: aštuoniasdešimtmetis Picasso čia vaidina torero, o Churchillis -- dailininką. Aš irgi vaidinu "mokslininką-humoristą", pagal mano kolegą (moksle, o ne humore, įsivaizduoju) Antaną Ramūną.

Taigi, jeigu vienas iš Antano Liutkaus būdo bruožų ir yra anglų taip megstamas understandement, jo vieno dar nepakanika šiai žemaitiškai asmenybei apibūdinti. Bet šis bruožas -- tai lyg ir raktas į Liutkaus dvasinį

pasaulj.

-- Pasakykit, kodėl mes visi mylim Tietę Liutkų? -- paklausė kartą mano žmona, kreipdama į visą Villa America sine-drioną. Atsakymai buvo gausūs ir neįtikinantys. Vieni kalbėjo apie "gyvulišką meilę", kiti bandė šią jausmą sudvasinti. Visi pagaliau sutiko: jis mylimas už tai, kad "Tiete est Tiete" (visi Villa America prancūzai lietuviškai "kalba", žinoma, su žemaitišku akcentu). Kas geriau negu Mahometas apibūdino Dievą, sakydamas, kad Dievas yra Dievas!

O vis dėlto "gyvuliškos meilės" teorija, kaip ir visos teorijos, turi dalį tiesos. Aš bent myliu Antaną Liutkų dėlto, kad su juo smagu drauge buvoti. Ne pabuvoti, pasilinksminant ir žo-

Lietuviška šeima -- švelnus matriarchatas.

džiaiš pasisvaidant, o buvoti, t.y. dažnai drauge būti, drauge tylint. Skaitytojas mielai sutiks su manimi, kad absoliuti dauguma žmonių nepakenčia tylos, kad daugumą žmonių tyla vargina, nervuoja. O su Antanu Liutkum galima, norint ir mokant, susikalbėti tylint, pagal liaudies išmintį: tyla -- gera byla.

Labai tačiau suklystų žmogus, manydamas, kad mano šios studijos objektas kažkoks slapukas, kad jis tik tyliai ir tyliai. Ne, jis moka ir pašnekėti. Net ir daug pašnekėti. Jis net ir lietuvių diplomatiniuose sluoksniuose žinomas kaip nemalonius tylų užpildytojas -- specialistas. Štai čia ir norėčiau iškelti vieną keistą fenomeną, apibūdinantį Antaną Liutkų. Jau kokia penkiolika metų neblogai pažįstu jį; Dievas žino, kad nemaža anekdotų, istorijų ir tikrų atsitikimų girdėjau iš jo lūpų per tą visą laiką: bet nei vieną syki -- kartoju: nei vieną syki -- per penkiolika metų Tietė Liutkus nepapasakojo antrą kartą tą patį anekdotą, tą pačią istoriją ar tą patį tikrą atsitikimą. Išimtys, tiesa, yra dvi, bet jos tik patvirtina taisykłę:

dvi istorijos kartojas: tai tikri, kiek pagražinti, atsitikimai apie p. Ministerio Turausko pusryčius ir apie poeto Kossu-Aleksandra-vičiaus (mažiau žinomo Aisčio vardu) "kralikinius" pietus.

Profanas sakys, kad Antanas Liutkus turi dramblio atmintį, ir viskas. Bet kiek i filosofiją palinkęs literatūros kritikas (o literatūra, kaip žinote, yra humanizmas) šioje visą savo gyvenimą žodžiais atkartojančioje, bet nesikartojančioje istorijoje tikriausiai surastų ir gilią žmogiškąją prasmę. Kaip kalbininkas, aš kartais esu priverstas pirštų galais prisiliesti ir prie literatūros problemų: mus kalbininkus joje domina, tarp kitų anomalijų, tai, kad kiekvienas poetas ar rašytojas amžinai kartojas, kad kiekvienas iš jų turi, nelyginant velnio apsėstas, savo obsesinę tematiką. Vulgariai išsireiškiant, visi tie literatai pilni kompleksų. O Antanas Liutkus -- tokiu jūs nedaug, ypač Amerikoje, turite -- yra žmogus be kompleksų. Tai tyras šaltinio vanduo, tai skaidrus, permatomas žemaitiškos vasaros dangus.

***

Prisimenu pasaką apie lapę-snapę ir kiškį-tiškį ir visus kitus sutvėrimus, kurie émė bégiti ir bégo, bégo, bégo dél to, kad

Pakeliui į Paryžių, su Déde Jurgiu antrai vyriausybei sukurti...

katei-patei dangus ant uodegytės užgriuvo. Ir pradedu, sédédamas čionai, Villoj Americoj, filosofuoti: ko mes bégam visi visą gyvenimą, tartum katinas būtų mūsų brolis, tartum galima būtų nuo mus gniuždinančio dangaus pabégti. Tik Antanas Liutkus niekur nebéga. Ir Villa America neturi nieko bendro su kokia nors pabégélių ar tremtinių stovykla, nes jis jos gaspadorius. Béga metų laikai, amžinai vydamiesi vienas kitą, žmonės vieni atvažiuoja, kiti išvažiuoja, auga, gyvena, mylisi, pešasi, ir miršta namų katės ir šunes (bet visi jie vienas po kito pastoviai vadinsi Musi ir Meška), keičiasi užsiémimai ir žmonių pramonės: čia kadaise svyravo - liūliavo gvazdikų laukai, ten -- dr. inž. Vébra buvo įsteigęs kvepalų fabriką, truputį toliau -- šešios pagyvenusios vištос primena paukštininkystės klestėjimo gadynę, -- vienas tik gaspadorius, ramus, lé-

tas, iš prigimties protinges, nesikeičia.

Vienas Paryžiaus advokatas, kuriam teko rečia laimė vesti lietuaitę, kartą labai atsargiai bandė apibūdinti lietuvišką šeimą, kaip "švelnų matriarchatą". Nuo šios definicijos nepabéga, žinoma, ir Antanas Liutkus, kuriam nesenai Villos Americos bendruomenė suteikė Janinos Pašos titulą. Jei dar pridėsi Teklę, kuriuos žinioj randasi ir namų šeimininkę, ir Meška, ir Musi, ir šešios pagyvenusios vištос (kurių jis nutarė nesuvalgyti, o atiduoti į senelių prieiglaudą), ir svečių priėmimas ar atsisakymas juos priimti, -- kyla klausimas: kam iš viso reikalingas Antanas Liutkus? Gal jis tik liuskusinis papuošalas? Gal jis tik mitas, gal jo iš viso néra, kaip sakytų idealistai filosofai?

Skaitytojas jau išanksto suprantą, kad reikalas čia eina ne vien apie Liutkų, o iš viso apie lietuvišką šeimą ir apie vyro rolę joje. Nemégdamas bliuznijimų, į jį noriu atsakyti rimtai. Ir kiek demagogiškai: klausimu į užklausimą. O kam iš viso Lietuvoje buvo reikalingas Antanas Smetona? -- Tam, kad visi, dar net iki šiol, galėtų jį neigti, ir kad jisai, savo pastovumu, galėtų teigti Lietuvos nepriklausomybę. Kam reikalingas policininkas gatvės sankryžoje? -- Kad visi jį koliotų, kad visiems jis gyvenimą gadintų, o kad visi gi mieste šiokia tokia tvarka būtų. Taip ir su šeimos galvos role: žmona už tave visur geriau nusimano, vaikai tave sukrekėjusiui rūgusiu pienu skaito, net ir šuva užmiršta privatinės nuosavybės Šventąsias ribas ir nakčia velniai žino kur be tavo leidimo bastosi, o tu žini, kad protingesia, ką tu gali padaryti, tai tylėti ir būti ... O svarbiausia -- nesinervuoti.

Mačiau aš Antaną Liutkų itin kritiškose padėtyse ir visada stebėjausi jo šaltu krauju. Tik žemaitis gali tokiu krauju didžiuotis, mums, suvalkiečiams, tai nepasiekiamas idealas. Mačiau jį Villoj Americoj, kai staigus lietuš užklumpa pietaujančius kolchozininkus: vieni skuba, galvas pametę, nešti lėkštės ir puodus, kiti verčia aukštyn kojom kédes ir stalus. Tikras ermyderis žydų kahale. O Tiete Liutkus: ramus, išdidus, kaip pats ponas Dievas savo majestote, aiškiai dominuoja visą panikoje pasimetusią situaciją. Mačiau jį Paryžiuje, senai, dar kokiais 1945 metais, kai jiedu su Déde Jurgiu (ministeriu Jurgiu Savickiu) atvažiavo pasiūlyti sudaryti, vietoj betriukšmaujančio ir Vlikingene su savo kompleksais besikankinančio Vliko, rimtą lietuvišką "Vyriausybę"; apkaltinti

kuone Tévynés išdavimu ir kuo-
ne Laisvės Kovos sabotažu ir į
Tautos Valią nerimtu žiūréjimu,
jie gr̄žo, nepripažinti Cincin-
natai, prie savo gėlių ir savo kra-
likų, neišgelbėjė Tévynés. -- Ne-
nori, nereikia, -- numojo ranka
Tieté Liutkus, sésdamas į trau-
kinę. O kitas jo vietoj būtų jam-
bais ir katiliniškom prakalbom
apie tévynainių nedékingumą pra-
bilęs.

Vincas Krévé, norédamas jau-
nosioms kartoms sukurti teigia-
mo lietuvio tipą, savo Šarūnus
ir Skirgailas lipdė iš verkšle-
nančio dzūkiško molio. Užtat ir
jo herojai tiktai trankosi, bala-
dojas, keikiasi, kol pagaliau di-
delém kaip pupos ašarom pra-
virksta. Tokie herojai savo au-
toritetą tegali išlaikyti jaunimo
tarpe Lietuvoje -- gal iki kokių
penkiolikos, o Amerikoje -- gal
tik iki trylikos metų amžiaus. O
po to belieka tik liaudies dañnos
ir tautiški šokiai. Gabumų man
trūksta padaryti geriau už Kré-
vę: aš tai Antaną Liutkų būčiau
paémęs savo teigiamo herojaus
modeliu. Kaip ąžuolas šaknis
į žemę įleidęs, jis yra ir bus že-
maitis Villefranche, Sao Paulo
ar Chicago. Ant jo dvaro tris-
palvés nereikia kabinti -- visi
žino, kad čia lietuvio gyvenama.
Lietuvybės išlaikymas jam
nėra diskusijų objektu, jo vaikai
nelupti lietuviškai kalba, ir Ame-
rikos lietuvių spauda, jei daug to-
kių Liutkų būtų, subankruntuotų,
neturėdama apie ką rašyti. Iš
šitokio molio padaryčiau savo he-
rojų. Deja, aš ne Krévé, o Liut-
kus ne Šarūnas. Užtai lietuviams
ir nesiseka: per daug popierinių
kerenskių cirkuliacijoje, pado-
raus lietuvio kultas, kol jö pa-
grindiniu teologu yra dr. Gri-
nius, dar nesutvarkytas.

A smeniškas prieras:
Mielas Antanai, daug niekų aš
čia apie Tave pripliauškiau. Do-
vanok ir už gera priimk. Tavo
vardu pasinaudodamas, norėjau
pakalbėti apie sunkumą, būti "tei-
giamu" žemaičiu, "geru" lietuviu
ir "padoriu" žmogumi. Ir kaip tai
kartais -- nesistengiant -- kai
kam pavyksta.
